

Особливості історико-культурної складової рекреаційного комплексу Хмельниччини

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
e-mail: o.tanasiichuk@gmail.com

Анотація. В статті розкрито особливості історико-культурної складової рекреаційного комплексу Хмельницької області, висвітлено її значення і роль в рекреаційному комплексі регіону. Охарактеризовано такі рекреаційно-туристські ресурси як археологічні пам'ятки, пам'ятки архітектури та історичні місця, музеї і музейні комплекси.

Ключові слова: історико-культурна спадщина, рекреація, ресурси, Хмельниччина.

Вступ

Актуальність дослідження. Зміни, що відбуваються в економіці України, торкнулися майже усіх її галузей, у тому числі і рекреаційної. З кожним роком розвиток рекреаційно-туристської діяльності в Україні набуває все більшого розмаху. Щороку нашу державу відвідує близько 25 млн. іноземців. Україна є одним зі світових лідерів з міжнародного туризму – посідає сьоме місце за кількістю відвідувань щороку.

Перспективи розвитку рекреаційної сфери України лежать в площині прихованих можливостей регіонів ефективно використовувати цей наявний потенціал.

Одним з регіонів перспективного розвитку рекреації в нашій країні є Хмельниччина. Це пояснюється вигідними особливостями її географічного розташування, сприятливим кліматом, багатством рекреаційно-туристського потенціалу.

Надзвичайно актуальною є тема історико-культурної спадщини Хмельниччини: область знаходиться на третьому місці в Україні за кількістю пам'яток архітектури національного значення, включаючи замки, палаці, поодинокі пам'ятки та цілі комплекси.

Метою статті є розкриття особливостей історико-культурної складової рекреаційного комплексу Хмельниччини.

Результати і обговорення

Найважливішою передумовою організації рекреаційної діяльності виступають *рекреаційні ресурси* – об'єкти, явища і процеси природного, антропогенного та соціального походження, що використовуються або можуть бути використані для розвитку рекреації та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, її спеціалізацію та економічну ефективність.

Головною властивістю рекреаційних ресурсів є те, що їм властива здатність відновлювати і розвивати духовні та фізичні сили людини. Такі ресурси придатні як для прямого, так і для опосередкованого споживання, надання різноманітних послуг рекреаційно-туристського характеру.

Рекреаційні ресурси поділяються на три основні групи: *природні, історико-культурні та соціально-економічні.*

Вагоме місце в рекреаційній діяльності займають *історико-культурні рекреаційно-туристські ресурси*, які можуть бути визначальними у формуванні рекреаційного попиту регіону і його іміджу.

Історико-культурні рекреаційно-туристські ресурси – це сукупність створених людиною у процесі історичного розвитку певної території пам'яток матеріальної і духовної культури з їх внеском в світову цивілізацію, і які мають суспільно-виховне значення, становлять пізнавальний інтерес і можуть бути використані в рекреаційно-туристській діяльності. Історико-культурні рекреаційні ресурси включають рекреаційно привабливі пам'ятки історії, архітектури, археології, місця, які пов'язані з життям і діяльністю видатних історичних осіб, території, де збереглися яскраво виражені етнографічні особливості, фольклор, культові споруди, центри прикладного мистецтва та ремесел, музеї, виставки, театри, картинні галереї тощо. Всі ці рекреаційні ресурси приваблюють людей з метою задоволення їх духовних потреб і здатні задовольнити жагу до пізнання, зміни довкілля, для психофізіологічного відновлення особистості.

Історико-культурна спадщина належить до найцінніших надбань людства, є золотим скарбом народу. До нерухомих цінностей належать пам'ятки археології, історії, архітектури та містобудування, монументальної скульптури, до рухомих – скарби музеїв, бібліотек, архівів.

Історико-культурна рекреація є однією з основних засобів пізнання власної країни, формуванню гордості за її культурні надбання, відіграє важливу роль в осмисленні власної ідентичності, у відродженні локальних традицій.

Даний вид рекреації в Україні ще не досяг масштабності. Однак, значну частку наявного в Україні рекреаційно-туристського потенціалу становить потенціал у рамках саме культурно-пізнавального туризму.

На державному обліку перебуває понад 140 тис. нерухомих пам'яток історії та культури; функціонує 63 історико-культурних заповідники, 21 з яких отримали статус національних. До Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено сім об'єктів. Однак офіційно зареєстрованими пам'ятками не вичерпується культурна спадщина, оскільки в 1400 містах і селищах, а також 8 тис. сіл фонд історичних будівель перевищує 70 тис. об'єктів, в тому числі понад 12 тис. пам'яток архітектури з добре збереженими ансамблями.

До 70 % об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному стані та потребує реставрації або реконструкції.

В Україні не в повній мірі використовується історико-культурна спадщина для формування спільної ідентичності, консолідації громадян різних регіонів, створення позитивного іміджу держави.

Методологічні аспекти аналізу функціонування пам'яток історії та культури в якості екскурсійного рекреаційно-туристського об'єкту не є досконалими. Відповідно, складові історико-культурної спадщини залучаються до рекреаційної галузі безсистемно, а їх пізнавальна функція зводиться до мінімуму. З 418-ти пам'яток археології національного значення лише 54 використовуються як туристичні об'єкти; з 147 пам'яток історії національного значення рекреаційно-туристськими об'єктами є 98; з 45 пам'яток монументального мистецтва національного значення в рекреаційно-туристській інфраструктурі представлено 28 [6].

Хмельницька область – регіон України, що славиться своєю унікальною природою, історичними місцями і подіями, замками і фортецями, меморіальними комплексами, архітектурними комплексами поміщицьких садиб тощо. Частина з них включені до туристсько-екскурсійних маршрутів як місцевого, так і загальнодержавного значення.

Станом на 1 листопада 2013 року в Хмельницькій області на обліку пам'яток культурної спадщини перебуває (за даними Управління культури, національностей та релігій Хмельницької ОДА):

- 256 пам'яток археології (з них 11 національного значення);
- 242 пам'ятки архітектури (з них 169 національного значення);
- 128 пам'яток мистецтва (з них 1 національного значення);
- 2370 пам'яток історії (з них 4 національного значення);
- 3 пам'ятки науки і техніки всесвітнього значення.

Та поряд з цим Хмельниччина має ще чималий список різноманітних об'єктів, які могли б зацікавити гостей та мешканців області сприяти активному відпочинку і пізнанню історії та культури краю.

Важливою складовою історико-культурного надбання Хмельниччини є: археологічні пам'ятки, пам'ятки архітектури та історичні місця, музеї та музейні комплекси.

Археологічні пам'ятки.

Серед археологічних знахідок відділу охорони пам'яток культури Хмельницького обласного краєзнавчого – унікальні ювелірні вироби Болохівської землі XII-XIII ст.; великі та цікаві колекції нумізматики та боністики, старовинної зброї, етнографії, подільської кераміки та фарфору, ікони, документи та фотографії з історії краю.

Кожен новий польовий сезон приносить нові відкриття і знахідки, які концентруються в запасниках Хмельницького обласного краєзнавчого музею, Кам'янець-Подільського музею-заповідника та археологічної лабораторії Кам'янець-Подільського педагогічного інституту – основних дослідницьких центрів області.

Село Жванець увійшло в історію завдяки відомій битві полків Богдана Хмельницького з польським військом у роки національно-визвольної війни XVII ст. Про ті часи нагадують залишки фортеці. Село включено у кілька туристсько-екскурсійних маршрутів. Однак головним об'єктом є укріплене поселення трипільської культури в урочищі Щовб. Саме тут на початку 70-х рр. експедиція київського археолога Т. Мовші виявила унікальний гончарний комплекс, який складався з двохярусних печей та місця для вимішування глини.

Від Жванця понад Дністер існує місце археологічної стоянки раннього періоду трипільської культури – Луки Врублівецької. Тут також знайдені крем'яні знаряддя палеолітичної доби ашельської епохи. Сьогодні це урочище затоплене Дністровським водосховищем, але вражає довколишній ландшафт – каньйоноподібна долина Дністра, низка скелястих Товтр, ліси.

Бакотський мікрорегіон – свого часу його складали села Бакота, Теремці, Студениця, що лежали на березі Дністра. Після введення у дію Дністровської ГЕС їх поглинуло водосховище. Під воду потрапили десятки різночасових археологічних пам'яток, але неушкодженими залишилися ті, що розташовані на схилах Дністровської долини та плато.

Так під карнизом плато в урочищі Біла Гора, поблизу Студениці, виявлено крем'яні виробітки IV-III тис. до н.е. Тут з крем'яносного шару гори вибирали матеріал для виготовлення твердих знарядь праці, зброї тощо.

Багато цікавої археологічної інформації зберігає Теремецька гора. На її похилому північно-західному схилі – трипільське поселення. Поблизу села знайдені унікальні бронзові вудила кінської збруї передскіфського часу.

Основні об'єкти Бакоти затоплені. Під водою – Давньоруське літописне місто, поселення, які функціонували тут з часів бронзової доби. Проте Бакоту прославив скельний монастир під високою горою. У роки радянської влади монастир було взято під охорону держави як пам'ятку архітектури.

Над монастирем – залишки городища або господарського двору та природні й штучні печери. Північно-східніше – в урочищі Двір – фундаменти двохповерхової кам'яної споруди – палацу XIV-XV ст., яка могла належати бакотському наміснику Немиру.

Жертовник бронзової доби розкопано у 1963 р. між Бакотою та Гораївкою. Язичницьке капище II ст. до н.е. може стати в один ряд з монастирем.

Дунаєвеччина ілюструє систему захисту східної ділянки кордону Галицької землі на відрізьку між Болохівською землею і Дністром. Природно склалося так, що головною перешкодою на шляху кочівницьких орд були глибокі урвисті долини рік-приток Дністра. На кожній з них додатково споруджені земляно-дерев'яні фортеці, що слугували своєрідними природними заставами і захищали не тільки рубежі князівства, а й місцевих селян. Найбільш переконливо це видно на прикладі давньоруських пам'яток Дунаєвцького району.

З 1992 р. спільна експедиція Хмельницького обласного краєзнавчого музею та Дунаєвцької станції юних туристів-краєзнавців досліджує в околицях с. Сокілець комплекс давньоруських пам'яток: городище в урочищі Сон-гора, дванадцять поселень та два могильники. З повідомлення польського дослідника Галицького, це городище є залишками давньоруського міста Соколине Гніздо. Зовні воно й справді нагадує кругле гніздо на стрімкій скелі.

Городище в селі Горчична за формою нагадує острів Кам'янця. В околицях знайдено велике трипільське поселення з розмальованою керамікою і залишками гончарного виробництва. У західній частині села, біля сільської вулиці стоїть високий курган скіфського часу. Східніше села наприкінці минулого століття ще проглядалися залишки монастирища домонгольської доби. Всі ці об'єкти спільно з городищем складають атрактивний екскурсійний комплекс.

Зовсім нещодавно на території Старосинявського району виявлено стародавнє поховання, яке належить до Культури кулястих амфор і проведено приблизно 4,5 тис. років тому.

Пам'ятки архітектури та історичні місця.

Історико-культурна спадщина Хмельниччини являє собою могутнє соціокультурне середовище не лише слов'янської, але й світової духовності. Пам'ятками історії та культури є споруди, пам'ятні місця і предмети, пов'язані з історичними подіями в житті народу, розвитком суспільства та держави, витвори матеріальної і духовної творчості, які мають історичну, наукову, художню або іншу цінність.

Найбільша їх кількість зосереджена у Кам'янець-Подільському.

Завдяки унікальному поєднанню історико-архітектурної, містобудівельної спадщини, ландшафту каньйону річки Смотрич, древньоруська та середньовічна частина міста проголошена державним історико-архітектурним заповідником. Кількість пам'яток архітектури XV-XIX століть налічує близько 200 будівель та споруд. Могутні оборонні укріплення "Старого міста", фортеця та фортечний міст, поєднання культових споруд різних релігій залишають неповторне враження.

Місто має славетну історію, що сягає XI ст. У Другу світову війну місто-музей зазнало великих руйнувань. В пізні часи найцінніші пам'ятки відбудовано. До таких пам'яток належить зокрема Кам'янець-Подільська фортеця – пам'ятка військової архітектури епохи феодалізму. Комплекс споруд формувався протягом віків. Кам'янець-Подільська фортеця — одне з семи чудес України та номінант до реєстру світової культурної спадщини ЮНЕСКО.

До того ж, за останні роки місто Кам'янець-Подільський набуло фестивального іміджу. Традиційні Всеукраїнські та Міжнародні фестивалі «Козацькі забави», «Лицарський турнір», «Остання столиця», «Фестиваль повітряних куль», дитячі фестивалі «Стара фортеця» та «Кам'янецькі скелі» стали популярними не тільки в Україні, а й за її межами. Щороку Кам'янець-Подільський відвідує біля 250 тисяч туристів, з них близько 30 тисяч – з інших країн світу.

Знамениті фортифікаційні споруди побудовані також у Меджибожі і Старокостянтинові. Замок у Старокостянтинові (1516-1571) заснований князем К. Острозьким для захисту краю від набігів татар. Церква була одночасно фортифікаційним укріпленням. Пам'ятка зберегла характерні риси резиденції феодала XVI ст. на Поділлі [3]. Гордість Меджибожа – фортеця, – архітектурний комплекс, що зберігся до наших часів побудований у XIV-XV ст. місцевими майстрами в традиційних формах оборонної архітектури. Меджибівський замок є цінною перлиною української культури. Зараз у замку розміщено музей. Фортецею цікавляться туристи з Франції, Англії, Канади, Австрії. У селищі знаходиться могила засновника однієї з найбільших течій іудейської віри – хасидизму – Боал Шем Това, що є своєрідною Меккою для релігійних прочан-хасидів.

Ізяслав – одне із найдавніших українських міст сучасної Хмельниччини. Справжньою окрасою Ізяслава протягом чотирьох століть був палацовий ансамбль князів Сангушків. Він збудований у стилі бароко в 1746-1750 роках видатним італійським архітектором Пауло Антонієм Фонтана. Лише з 1963

року цю унікальну пам'ятку історії та архітектури взято під охорону держави. Відтоді палац є пам'яткою архітектури національного значення.

Летичівський замок: в польських джерелах повідомляється, що в 1362 році литовці будують в Летичеві замок. Мабуть місцевий форпост був подібним до інших подільських замків тих часів: дерев'яні стіни, земляний вал і глибокий рів, що наповнювався водою з річки. Типовий проект Середньовіччя. В 1579 році дерев'яно-земляний замок перебудовується на кам'яний. До наших днів збереглися замкові стіни по всьому периметру та одна башта. В 30-их роках XIX століття місто було одним із центрів повстання, очолюваного Устимом Кармелюком. Оскільки сам Кармелюк похований в Летичеві, біля вежі в 1974 році звели 5-ти метровий пам'ятник Кармелюкові.

Чорнокозинський замок – в руїнах, розташований біля с. Чорнокозинці Кам'янець-Подільського району. Був побудований наприкінці XIV – на початку XV століть.

Сатанівський замок – фортифікаційна споруда в селищі міського типу Сатанів Городоцького району. Пам'ятка містобудування та архітектури України національного значення. Точна дата спорудження замку невідома. Наприкінці XVI століття замок розширили, він набув п'ятикутної в плані форми з кутовими п'ятигранними баштами». 24 серпня 1963 року замок внесено до списку пам'яток архітектури Української РСР, а також ще дві оборонні споруди містечка – міську браму та синагогу. Сатанівська брама, яка була закладена в XV столітті, є однією з провідних містобудівних домінант у забудові південної частини Сатанова. Це – високохудожній архітектурний твір із характерним ренесансним і бароковим декором. Вона вплилася в загальну систему оборонних мурів міста, з'єднавшись із Сатанівським замком [7, с. 75-76].

Хмельниччина – одна з небагатьох областей України, терен якої був помережений старовинними парками. Нині під охороною держави перебуває 36 парків (9 державного, 27 місцевого значення), яким надано статусу парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (за даними Міністерства екології та природних ресурсів України). Парки будувались, як правило, при панських маєтках на самих мальовничих за ландшафтом відводах.

До пам'яток садово-паркового мистецтва державного значення відносяться Антонінський, Полонський, Новоселицький (Полонський р-н), Новоселицький (Старокостянтинівський р-н), Самчиківський, Голозубинецький, Малівецький, Михайлівський (Дунаєвецький р-н) парки. Решта парків одержала статус пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення.

Держава зрештою згадала про ці рукотворні витвори людської мудрості. Проте, переважна більшість їх будівель і паркових ансамблів не збереглося. Багато з них вимагає реставрації, адже минуле – неоціненний скарб, цілюще й невичерпне джерело для нащадків.

З усіх старовинних парків області, які зберегли облік паркового мистецтва, є Малівецький і Голозубинецький на Дунаєвеччині, Виноградівський і Куявський Ярмолинецького району.

В найкращому стані нині перебуває Самчиківський парк (відзначив 200-ліття від заснування у 2001 р.).

Після війни більшість архітектурних паркових ансамблів варварськи знищувались як ворожі. Низка палаців були безцінними як за архітектурним зодчеством, так і внутрішніми оздобами – фресками як, наприклад, палац Орлова в Малівецькому парку.

Також серед історико-культурних пам'яток Хмельниччини вагоме місце займають сакральні споруди.

Покровська церква-фортеця розташована у с. Сутківці Ярмолинецького району; унікальна мурована пам'ятка у своєму роді, що репрезентує одночасно фортецю і храм. У 2-й половині XVIII століття над притвором була поставлена двоярусна дерев'яна дзвіниця з бароковим головком. У 1894 році споруда піддалася реконструкції з розбиранням щипців, після чого втратила давні готичні і барокові форми [8, с. 233].

Сатанівська синагога – пам'ятка містобудування та архітектури України національного значення. Пам'ятка є характерним твором у стилі ренесансу. Це один із найкращих зразків синагог оборонного типу, які збереглися до нашого часу. У будь-якому разі Сатанівська синагога – одна з найдавніших у всій Східній Європі споруд такого типу. В Україні такий поважний вік має тільки синагога в Шаргороді (1589 рік) [7, с. 78].

Кафедральний костел святих Апостолів Петра і Павла в Кам'янці-Подільському – діючий католицький храм, визначна пам'ятка історії культури та архітектури держави, одна з головних туристичних атракцій міста. Архітектурний ансамбль Костелу святих Апостолів Петра і Павла включає в себе: власне костел, дзвіницю, триумфальну арку та мінарет. Містить риси архітектури ренесансу, бароко, неоготики [8, с.172]. Нині Кафедральний костел святих Апостолів Петра і Павла у Кам'янці-Подільському, один з найкраще збережених на теренах України, не лише великий духовний осередок, а й популярна туристична атракція міста. Споруда входить до Сімох чудес Кам'янця-Подільського.

Свято-Михайлівська церква у с. Зіньків Віньковецького району – дерев'яна на кам'яному фундаменті церква з дерев'яною дзвіницею; одна з найвиразніших пам'яток подільської дерев'яної церковної архітектури.

Поряд з цим, значний інтерес можуть викликати і наявна в регіоні природна екзотика: карстова печера «Атлантида», курорт «Сатанів», що знаходиться в мальовничому куточку древніх гір

Медобори, «Голубі озера» в лісах поблизу м. Славути, пов'язане з давньою легендою «Святе озеро» в лісах біля м. Ізяслава, каньйони ріки Дністер, що протікає на півдні області, найбільший в Україні і Європі національний природний парк "Подільські Товтри" [4, с. 123].

Музеї та музейні комплекси.

На Хмельниччині діє 2 Державних історико-культурних заповідника «Межибіж» та «Самчики», 19 державних музеїв, з них – 4 обласні, 10 районних, 5 міських, 284 недержавних музеї, з яких 19 носять звання «народний музей». Щороку музеї області відвідує понад 500 тисяч жителів.

Хмельницький обласний краєзнавчий музей, заснований у 1909 році на базі повітового музею бджільництва як музей краєзнавства і санітарної гігієни. Нині фонди музею нараховують більше 70 тисяч одиниць зберігання [1, с. 227].

У 1986 році створено Хмельницький обласний художній музей, у фондах якого налічується більше 6 тисяч експонатів. В залах музею експонуються твори корифеїв українського малярства, зібрання класиків сучасного українського мистецтва та сучасна українська графіка. Тут влаштовують свої головні екзamani-виставки і подільські митці, на яких експонують плоди своєї праці – живопис, декоративно-прикладне мистецтво, графіку та інші твори.

У 1992 році створено Хмельницький обласний літературний музей, де збираються експонати (більше 3 тисяч), відомості про літературне життя краю, творчість земляків, котрі зробили плідний внесок у літературне життя Хмельниччини.

Один із найстаріших музеїв України (засновано у 1899 році) – Кам'янець-Подільський історичний музей-заповідник. Його фонди налічують більше 116 тисяч експонатів. На сьогоднішній день музей розміщується у 6 об'єктах.

На об'єктах музею проводять екскурсії, семінари, святкують урочисті події, організовують театралізовані виступи (найвідомішим є театралізоване дійство "Нічна екскурсія в Старій фортеці"). Внесений до міжнародного реєстру визнаних у світі музеїв.

В травні 1994 року на базі Шепетівського музею ім. М. Островського створено обласний молодіжний культурно-просвітницький центр із збереженням статусу музею М.Островського з фондом 25 тисяч експонатів.

Літературно-меморіальний музей ім. А. Ахматової розташований у мальовничій садибі родичів Анни Ахматової у селі Слобідка-Шелехівська.

Державний історико-культурний заповідник «Меджибіж» має біля 4 тисяч експонатів. Окрасою експозиції в залах історії є археологічна колекція створена з речей трипільської культури, черняхівської культури, Київської Русі. В залах є вітрини присвячені Національно-визвольній війні під проводом Б. Хмельницького, 12-му Охтирському гусарському полку, євреям. Також представлені своєрідні художні твори – іконо малярство ХІХ – початку ХХ ст.: «Цар Слави», «Голгофа», «Воскресіння», «Пантелеймон-цілитель» та інші знаменитої київської школи іконопису Новицького.

Державний історико-культурний заповідник «Самчики» – один з найкраще збережених палаців, що дало змогу облаштувати музей-садибу; налічує біля 2 тисяч експонатів.

Городоцький історико-краєзнавчий музей (4 тисяч одиниць фонду). Співробітниками музею розроблено 7 туристичних маршрутів історичними місцями: по місцях залишків теплого Сарматського моря, залишків фортифікаційного Траянового валу, оборонних споруд древнього Сатанова та періоду визвольної війни 1648-1654 рр., по місцях бойових дій періоду Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років.

Фонди Старокостянтинівського районного історико-краєзнавчого музею нараховують понад 13 000 одиниць зберігання. Музейна експозиція розміщена в 5 залах. За роки існування музею відвідали не лише мешканці міста, району та області, а й гості з інших областей України та з-за кордону (США, Росія, Ізраїль, Польща, Китай тощо).

Нетішинський міський краєзнавчий музей – зібрання матеріалів з історії міста, зокрема з історії створення та функціонування Хмельницької АЕС; міський осередок культури.

Волочиський районний історичний музей (зверх 2 тисяч одиниць основного фонду); Музей історії Новоушицького району (біля 2 тис.); Дунаєвецький районний історико-краєзнавчий музей (майже 2 тис.); Ізяславський державний районний історичний музей (майже 2,5 тис.); Музей історії міста Хмельницького (біля 3,5 тис.); Славуцький історичний музей (біля 2,5 тис.). Могутнім центром збереження історико-документальних пам'яток народу є обласний архів, у якому на сьогодні є понад 1,6 млн. одиниць зберігання.

Хмельниччина – розвинутий край з багатою культурною історією та сьогоднішнім. Вона знаменита славетними іменами, зокрема Устима Кармелюка, Герасима і Мелетія Смотрицького, письменника Володимира Булаєнка, композитора Владислава Заремби, академіка Степана Хотовицького, священика та історика Поділля Михайла Орловського та інших. Серед сучасників відомі імена – Ольга Басистюк, Василь Зінкевич, Микола Гнатюк, Валентина Степова, Олександр Пономарьов та багато інших [1, с. 28].

В Україні і за її межами добре відомі професійні мистецькі колективи: ансамбль пісні і танцю «Козаки Поділля», дитяча хорова капела «Журавлик», Хмельницький симфонічний оркестр, камерний оркестр. Щорічно театральнo-концертними організаціями проводиться тисячі концертів і вистав.

Значний внесок у розвиток культури вносять 878 публічних бібліотек.

В області стали традиційними Міжнародні свята національних культур у Кам'янці-Подільському, фольклорні – «Коляда», «Дністрові береги», «Білогірські забави». Відроджуються народні ремесла: гончарство, ткацтво, художня обробка дерева і шкіри, подільська вишивка [2, с. 110].

Висновки

Історико-культурна спадщина – це фундамент, на якому сьогодні стоїть національна культура, що включає пам'ятки історії, архітектури, монументального мистецтва, археології, садово-паркового мистецтва та ландшафтів.

Хмельниччина – історичний регіон Поділля, включаючи невелику частину Південної Волині, який володіє досить потужним історико-культурним потенціалом для розвитку культурно-пізнавальної рекреації та туризму, славиться своєю унікальною природою, історико-культурними місцями і подіями. Частина з них включені до туристсько-екскурсійних маршрутів як місцевого, так і загальнодержавного значення. Та поряд з цим Хмельниччина має ще чималий список різноманітних об'єктів, які могли б зацікавити гостей та мешканців області, сприяти активному відпочинку і пізнанню історії та культури краю.

В області, як і в Україні в цілому, не в повній мірі використовується історико-культурна спадщина для формування спільної ідентичності, консолідації громадян, формування позитивного іміджу регіону. Складові історико-культурної спадщини залучаються до рекреаційної галузі обмежено і безсистемно. Комплексне забезпечення доступності культурно-історичних ресурсів Хмельниччини має сприяти і вирішенню проблеми регіональної рекреації в області. Вкрай необхідною є державна підтримка, яка покликана вирішити дану низку важливих проблем.

Досвід багатьох країн світу засвідчує, що історико-культурні об'єкти можуть бути визначальними у формуванні попиту на рекреаційно-туристські ресурси регіону і його привабливого позитивного іміджу.

Література

1. Артюх Л. Поділля: Історико-етнографічне дослідження / Л. Артюх, В. Наулко, З. Болтарович – К.: Доля, 1994. – 504 с.
2. Баженов Л. В. Історичне краєзнавство правобережної України XIX – початку XX століття / Л. В. Баженов. – Хмельницький: Доля, 2005. – 225 с.
3. Географічна енциклопедія України: в 3-х т. / Редкол.: О.М. Маринич (відп. ред.). – К.: «Українська Радянська Енциклопедія ім. М.П. Бажана», 1989. – Т. 1. – 416 с.
4. Гуменюк С. К. Нариси історії Поділля / С. К. Гуменюк. – Хмельницький, 1990. – 327 с.
5. Зінкевич О. Україна. Путівник / О. Зінкевич, В. Гула. – К., 1999. – 450 с.
6. Корнієнко В. В. Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України (1991-2007 рр.) [Текст]: автореферат дис. . канд. іст. наук: 07.00.01; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К.: [б. в.], 2008. – 20 с.
7. Мошак М. Міська брама / М. Мошак // Сатанівська здоровниця та подорож туристичними стежками Поділля. – Кам'янець-Подільський, 2008. – 120 с.
8. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. в 4-х томах (ред. Жарикова Н.Л.) – К.: «Будивэльный», 1983—1986.

Аннотація. О. Ю. Танасійчук **Особенности историко-культурной составляющей рекреационного комплекса Хмельницкой области.** В статье раскрыты особенности историко-культурной составляющей Хмельницкой области, освещено ее значение и роль в рекреационном комплексе региона. Исследованы такие рекреационно-туристские ресурсы как археологические памятники, памятники культуры и исторические места, музеи и музейные комплексы.

Ключевые слова: историко-культурное наследие, рекреация, ресурсы, Хмельницкая область.

Abstract. O. Tanasiichuk **Peculiarities of the historical and cultural components of Khmelnytsky region recreational complex.** The article is devoted to the peculiarities of historical and cultural components of the Khmelnytsky region recreational complex, its importance and role in the recreational sector of the region were cleared up. Such recreational and tourism resources as archaeological and historical sites, architectural monuments, museums and museum complexes were described.

Keywords: historical and cultural heritage, recreation, resources, Khmelnytsky region.

Поступила в редакцию 30.01.2014 г.